

delijk de stemmen van veel traditioneel sociaal-democratische kiezers, die zich door de nieuwe PvdA beroofd achtten van de vertrouwde SDAP.¹ Dat laatste dunkt ons waarschijnlijk maar dat dit speciaal zou hebben samengehangen met het aandeel van de CPN aan het illegale werk, betwijfelen wij – wij zien de opvallende stemmenwinst van de CPN eerder als de uitdrukking van de ontevredenheid onder de arbeiders over het langzame tempo van de wederopbouw en over vele zaken die dreigden mis te gaan zoals de zuivering van het bedrijfsleven en de bijzondere rechtspleging. Bovendien: de niet-confessionele Nederlandse arbeiders waren gewend geweest op een linkse oppositiepartij die tevens een typische arbeiderspartij was, te stemmen en er was er in mei '46 maar één, de CPN – de Partij van de Arbeid was regeringspartij en geen typische arbeiderspartij meer. Opvallend achten wij het dat de CPN bij de in maart uitgevoerde peiling van de publieke opinie slechts een aanhang van 5% had gekregen – wij herinneren aan het eerder door ons geuite vermoeden dat de toespraak waarmee Schermerhorn op 16 mei aankondigde dat in Rotterdam het leger tegen de stakende havenarbeiders zou worden ingezet, bijgedragen heeft tot het hoge percentage stemmen dat de CPN daags daarna in de wacht sleepte.

De partijen die op sociaal-economisch terrein duidelijk rechts stonden: de ARP, de CHU, de SGP en de liberalen, hadden bij de peilingen in januari '46 samen de voorkeur gekregen van 19% der ondervraagden – op 17 mei kregen zij de steun van 29% van de kiezers. Wij concluderen hieruit dat er bij het electoraat als geheel in de periode januari-mei '46 duidelijk sprake is geweest van een opschuiving naar rechts. Dat nu zien wij vooral als gevolg van de berichten uit Indië: het levensgevaar waarin daar de Nederlanders en Indische Nederlanders verkeerden, leek zo groot en er waren blijkens die berichten zovelen hunner al vermoord, dat velen het onbegrijpelijk achtten dat het kabinet-Schermerhorn in februari '46 Indië's recht op zelfbeschikking had erkend en in april met een delegatie van de Republiek Indonesië was gaan onderhandelen. Romme, die in de Tweede Kamer voorzitter van de KVP-fractie zou worden, had de groeiende afkeer van dit belangrijke onderdeel van het regeringsbeleid goed gevoeld – hij had de week waarin op de Hoge Veluwe met die delegatie gesproken zou worden (de conferentie liep op niets uit), in een hoofdartikel in *De Volkskrant* 'de week der schande' genoemd.

Hoe dit alles zij, aan de Tweede Kamer-verkiezingen van 17 mei had slechts één partij deelgenomen die men als 'vernieuwd' mocht aandui-

¹ J. Th. M. Bank: *Katholieken en de Indonesische revolutie* (1983), p. 174-75.